

Nr 198.

Av herr **von Heland**, om skyndsamt utredning rörande den svenska smörproduktionens avsättning inom landet.

Såväl genom sin omfattning som genom fördelningen på så gott som samtliga jordbruk inom landet intar mjölkproduktionen och en därmed direkt sammanhängande mejerihantering den centrala platsen i svenskt jordbruks ekonomi. Denna kan rentav sägas vara på det intimaste förbunden med mjölkpriset, vilket under senare år kommit i ett fullständigt beroende av den utländska noteringen på vårt exporterade smöröverskott. Detta överskott, vilket för endast ett 10-tal år sedan var relativt obetydligt, har under de senare åren kommit att utgöra nära en tredjedel av landets samlade smörproduktion. Att inom landet ej tillräckliga möjligheter förefunnits för det svenska smörets avsättning sammanhänger endast i ringa mån med en ökning av produktionen utan har sin främsta anledning i den skärpta konkurrensen från en hastigt växande margarinindustris sida. Om margarintillverkningens stegring vittnar det förhållandet att konsumtionen på sex år — 1923—1929 — vuxit från 25,291 till 58,551 ton. En fortlöpande prissänkning på de för margarintillverkningen nödvändiga råprodukterna, vilka endast i ringa omfattning äro tullbelagda i Sverige, har gjort det möjligt för margarinfabrikerna att utbjuda sin vara till priser, vilka väsentligt understiga även ett hårt pressat smörpris. Till margarin konsumtionens utveckling har givetvis också bidragit sådana med ett milt ord ganska fördomsfria reklammetoder, vilka varit ägnade att ingiva allmänheten den föreställningen, att flertalet av smörets ur fysiologisk synpunkt bästa egenskaper även äro företrädda hos den industriella margarinprodukten — något som den moderna näringsfysiologien bevisat ej vara fallet.

Redan de tvivelaktiga konsekvenserna ur folkhälsans synpunkt av en mera allmän övergång från smör- till margarin konsumtion göra en sådan utveckling som den ovan berörda betänkelig. När den emellertid också, såsom ännu mera tydligt blivit fallet kommit därhän, att den utgör det allvarligaste hotet mot modernäringsens bärighet, bör det vara på tiden att överväga, huruvida ej ett reglerande ingripande från det allmännas sida kan vara påkallat.

Exportmarknaden har hittills varit den ventil, som kunnat förhindra ett smöröverflöd på den svenska marknaden. Den tendens till handelspolitisk isolering, som under allra senaste tid gjort sig märkbar just inom de länder, England och Tyskland, där den säkraste avsättningen för svenskt smör kunnat

påräknas, hotar emellertid att helt avstänga oss från möjligheten att ens till ett förlustbringande pris där avyttra vår inom landet genom konstfettfabrikationen överflödiggjorda smörproduktion.

Tyskland har i dagarna genomfört en kontingentering av sin smörimport och kombinerat detta system med tullhöjningar, vilka till en del särskilt hårt drabba importvaran från länder med försvagad valuta. Detta torde med visshet leda därefter, att dels den svenska exporten dit väsentligt minskas, men kanske framför allt att den stora danska exporten till Tyskland nedbringas till ett minimum, varefter en starkt ökad trängsel på den engelska marknaden måste uppstå. Men även här lära inom kort isoleringsåtgärder komma att starkt begränsa möjligheterna att avyttra såväl svenskt som danskt smör. Vad imperiekonferensen i detta fall kommer att medföra låter sig nu blott ana. I varje fall lär med ganska stor visshet en väsentlig försämring av exportmöjligheterna bli resultatet. I Frankrike och Schweiz har en viss marknad varit på väg att upparbetas för det svenska smöret men nu äro dessa marknader helt avstängda. Allt som allt lära utsikterna till ett bibehållande ens i relativ omfattning av våra exportmöjligheter för smör vara synnerligen begränsade. För vårt redan förut till den yttersta bristningsgränsen ansträngda jordbruk skulle detta betyda en påfrestning, som ej kunde uthärdas. En ren krasch måste en sådan utveckling föra med sig.

Flera utvägar kunna tänkas då det gäller att återställa en sund och rimlig balans mellan konstfettets och smörfettets andel av konsumtionsmarknaden i vårt land. Något kan vinnas genom sådana restriktiva bestämmelser, vilka utesluta margarinfabrikerna från den särställning de nu synas intaga utanför lag och allmän praxis i fråga om lojala reklammetoder. Men det lär kunna förut sättas, att vanföreställningar och individuell konservatism även efter ett sådant befogat inskridande skulle komma att för åtskillig tid framåt förläna margarinet en allmänhetens uppskattning, vartill grunden lagts genom en systematisk, mindre nogräknad bearbetning.

För det snabba och effektiva ingripande, som en akut och ödesdiger kris påfordrar, lära i varje fall en skärpt margarinförordnings mera på längre sikt syftande bestämmelser ej vara tillräckliga. Andra åtgärder tarvas, vilka antingen måste avse att begränsa margarinproduktionens storlek eller konkurrensförmåga eller också säkerställa smörproduktionens avsättning i dess helhet inom landet. Diskussionen har sålunda nämnt bl. a. importtull på de för margarinet erforderliga råvarorna och en tillverkningsaccis på det färdiga margarinet. De närmare konsekvenserna av sådana åtgöranden böra göras till föremål för en sakkunnig prövning. Överväganden på olika håll ha bland annat även lett till ett förslag om obligatorisk inblandning i margarinet av viss del smör. De praktiska konsekvenserna såväl för margarinet som smörets avsättning av en dylik anordning torde emellertid ej på förhand låta sig överskådas, liksom den lämpliga inblandningsprocenten givetvis ej kan fastställas utan ingående överväganden — såvida nu överhuvud taget förfaringssättet är ägnat att leda till ovan antydda syftemål. Här rymmer givetvis ett ännu rent teoretiskt och oprövat system möjligheter till utslag i oväntad och kanske mindre

önskvärd riktning. En preliminär beräkning (Svenska Mejeritidningen nr 3 1932) synes ge vid handen, att en inblandning av margarinet med 78 % smör skulle garantera det nuvarande exportöverskottets avsättning för inhemskt bruk.

Slutligen kan givetvis tänkas — såvida de ovan angivna hjälpmedlen skulle visa sig olämpliga eller verkningslösa och en allvarlig kris därmed bli oundviklig — att en väsentlig begränsning av avsättningsmöjligheterna för vår animaliska jordbruksproduktion bör föranleda en omläggning i större omfattning av det svenska jordbrukets inställning, eventuellt mot en ökad spannmålsodling. I vad mån en sådan omläggning låter sig göra, vad den i andra avseenden skulle betyda och i vad mån statsmakterna böra verksamt understödja en sådan utveckling, torde tarva en så ingående prövning, som motsvarar problemets oerhörda ekonomiska innebörd.

Med stöd av det ovan sagda får jag sålunda hemställa,

att riksdagen måtte, i syfte att göra statsmakterna beredda att möta den katastrof för animalieodlingen, som stängda exportmöjligheter för smör innebär, anhålla hos Kungl. Maj:t om en skyndsam men grundlig utredning rörande den svenska smörproduktionens avsättning inom landet, med beaktande av de ovan angivna tänkbara hjälpmedlen för denna avsättnings säkerställande.

Stockholm den 22 januari 1932.

Erik von Heland.
